

Malá a mladá komunita

K vývoji muslimské komunity v ČR v posledních dvaceti letech

Po roce 1989 byly aktivity muslimské komunity na našem území v podstatě od počátku. Historicky však bylo na co navazovat.

Krátká historie komunity muslimů

Za první republiky, přesně r. 1934, byla založena Moslimská obec pro Československo, a to s odvoláním na zákon 159/1912 ř. z. o uznání islámu státem. Podle dobových záznamů bylo v r. 1934-1935 v Praze asi 700 členů obce (10 Čechů), na Moravě bylo na začátku roku 1937 registrováno 26 muslimů, z toho 10 v Brně. Obec měla stálého imáma, kterým byl Sálíh Hadžiosmanovič, původem ze Sarajeva.

V roce 1937 začala Muslimská obec vydávat časopis Hlas, který pak vycházel až do roku 1945. Této obci se však nepodařilo dosáhnout plné registrace státem a po roce 1945 její aktivity téměř ustaly. Život náboženských společností v době vlády KSČ upravoval nový zákon 218/1949 Sb. O hospodářském zabezpečení církví, který popíral náboženskou svobodu a stejně tak nedával muslimům možnost k tomu, aby mohli oficiálně působit. Řada muslimů po válce emigrovala. Zhruba od 2. poloviny 60. let 20. století začínají do Československa přicházet první studenti ze zemí s převahou muslimského obyvatelstva. V 70. a 80. letech tato forma mezinárodní spolupráce pokračovala, a i když zdaleka ne všichni ze studentů byli praktikujícími muslimy, byli to právě jednotlivci z řad v té době studujících nebo již dostudovaných muslimů, kteří již v průběhu roku 1989 začali v Praze s prvními aktivitami - pátečními shromážděními v pronajatých prostorách.

Po uvolnění poměrů v zemi po listopadu 1989 konání pátečních bohoslužeb vyústilo v otevření první stálé muslimské modlitebny, a to v Praze 4 - Krči, blízko metra Kačerov. Zpočátku byla pronajímána jménem Všeobecného svazu muslimských studentů, který se zformoval již roku 1991 a registrován byl roku 1992. Po vzniku Islámské nadace v Praze v roce 1993 se o její provoz starala tato organizace, zřízená primárně za tímto účelem. Od počátku 90. let až dodnes byla hlavní činnost v muslimské komunitě soustředěna kolem Islámských center v Praze a v Brně, která byla a stále jsou spravována Islámskými nadacemi v obou městech.

Již zmíněný Všeobecný svaz muslimských studentů v ČR má působnost na území celé ČR, hlavně v univerzitních městech, a to především mezi zahraničními studenty z muslimských zemí. Jeho hlavní činností je pravidelné organizování kongresů pro muslimy dvakrát ročně.

Snahy o obnovení Ústředí muslimských obcí (UMO)

Paralelně s prvními snahami o vytvoření stálé modlitebny v Praze a Brně došlo k pokusu o obnovení činnosti předválečné Muslimské náboženské obce. V květnu 1991 byla v Praze svolána ustavující schůze Ústředí muslimských náboženských obcí, do jejíhož čela byl zvolen pan Šilhavý jako předseda. Bylo rovněž obnoveno vydávání časopisu obce Hlas.

Jedním z problémů, na které muslimská komunita v České republice v minulosti narážela, je legislativa. Až do roku 2002 platily v České republice zákony (308/91 Sb. a 161/92 Sb.), které neumožňovaly řádnou registraci muslimské obce, a to díky požadavku na 10 tisíc podpisů dospělých muslimů s trvalým pobytem na území ČR s jejich osobními údaji. Po schůzi konané v září 2000 v Třebíči za účasti vedení pražské i brněnské muslimské komunity byl vedením Ústředí muslimských obcí pověřen V. Sánka. UMO se nadále snažilo apelovat na to, aby připravovaný zákon o církvích nekladl novým náboženským společnostem tak vysoký početní cenzus potřebný pro jejich registraci.

Podle nového zákona 3/2002 Sb. je základní registrace nové náboženské společnosti možná při shromáždění již 300 podpisů osob s trvalým pobytem, které se hlásí k této náboženské společnosti. Podmínky pro podání návrhu Ústředí muslimských obcí splnilo v roce 2004 a bylo registrováno státem jako právnická osoba na území České republiky dne 17. 9. 2004, jako první muslimská náboženská organizace vůbec.

Kromě právní subjektivity je přínos této registrace nejméně ve třech bodech:

1. Registrace umožnila žádat Ministerstvo zemědělství o výjimku ze zákona upravujícího porážky zvířat a konat tak oficiálně porážky halál způsobem. Díky tomu tak již od r. 2004 probíhají halál porážky na několika jatkách v ČR.

2. Registrace umožnila žádat příslušný Úřad práce o tabulkové místo duchovního, samozřejmě bez nároku na dotaci od státu na jeho odměnu.
3. Registrace UMO umožnila žádat o přiznání zvláštních práv, která má velká většina dříve registrovaných církví (vyučovat náboženství na státních školách, pověřit osoby vykonávající duchovenskou činnost k výkonu duchovenské služby v ozbrojených silách České republiky, v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení a ochranná výchova, být financována podle zvláštního právního předpisu o finančním zabezpečení církví a náboženských společností, konat obřady, při nichž jsou uzavírány církevní sňatky podle zvláštního právního předpisu, zřizovat církevní školy podle zvláštního právního předpisu).

O tato práva však může náboženská společnost žádat až po deseti letech od své registrace a při předložení více než 10 tisíc podpisů svých dospělých stoupenců s trvalým pobytem na území ČR, kteří se k ní hlásí a uvedou své osobní údaje. Zákon však obsahoval i výjimku, umožňující získání zvláštních práv pro ty registrované náboženské společnosti, které zastupují světově rozšířená náboženství s dlouhou historickou tradicí, aniž by musely čekat 10 let od registrace a shromáždit 10 tisíc podpisů, jak předepisuje zákon. UMO se snažilo využít právě této výjimky, jejíž platnost skončila pět let od nabytí účinnosti zákona, tedy 7. 1. 2007.

Ačkoliv byly ze strany UMO naplněny všechny zákonné podmínky k udělení výjimky, Ministerstvo kultury ve svém rozhodnutí ze dne 5. 10. 2006 tato práva nepřiznalo. Proti tomuto rozhodnutí byl ihned podán rozklad, ve kterém byly podrobně rozebrány a zodpovězeny všechny dostupné připomínky připomínkových míst, MK však dne 21. 12. 2006 žádost definitivně zamítlo. Vysoký početní cenzus 10000 dospělých muslimů s trvalým pobytem v ČR, kteří se hlásí k muslimské obci jako organizaci, pro ni pravděpodobně nebude splnitelný i v horizontu desítek let.

V roce 2007 byly registrovány dvě místní obce, Muslimská obec v Praze a MO v Brně, v březnu roku 2009 Muslimská obec v Teplicích a v lednu 2010 MO v Hradci Králové. Od roku 2009 je předsedou UMO Muneeb Hassan Alráví.

Islámská nadace v Praze - její historie a aktivity

Na adrese první stálé modlitebny v Praze 4 - Krči působila Islámská nadace v Praze až do začátku května 1999, kdy ukončila stavbu nového Islámského centra v Praze 9 - Kyjích.

V roce 2001 přichází do Pražské mešity do funkce imáma šejch Karam al-Badawi z Egypta. Po pěti letech jeho pobytu v Praze jej střídají dva noví imámové, Ahmad al-Khadhmi z Jemenu a Emir Omič z Bosny.

Islámské centrum v Praze, nazývané někdy také jako Pražská mešita, je sídlem nejen Islámské nadace v Praze, ale také Svazu muslimských studentů, Muslimské obce v Praze a Ústředí muslimských obcí v ČR.

Od 1. července roku 2003 provozuje Islámská nadace v Praze také Informační kancelář s modlitebnou v ul. Politických vězňů 14 v centru Prahy (celkem 144 m²) a od roku 2004 také Islámské centrum v Teplicích v sev. Čechách. V roce 2004 Islámská nadace v Praze otevřela muslimský hřbitov v Praze, a to jedno oddělení v prostoru Olšanských hřbitovů. Tento hřbitov je vedle jednoho oddělení na třebíčském hřbitově druhým funkčním muslimským pohřebištem v ČR. Cílem činnosti Islámské nadace v Praze je naplňovat potřeby praktikujících muslimů z Prahy a širokého okolí (především provoz Islámských center), charitativní činnost a osvětová činnost.

Pražská mešita a Informační kancelář s modlitebnou v centru Prahy jsou otevřené sedm dní v týdnu, aby do nich mohli přijít všichni muslimové bez rozdílu, zájemci o islám z řad nemuslimů i zájemci o návštěvu a prohlídku Islámského centra. Nadace zajišťuje páteční bohoslužby, sobotní výuku a program pro děti, program v měsíci ramadánu, oslavy muslimských svátků, islámské sňatky, omývání zemřelých muslimů, pohřby, rituální obřizky chlapců, rady v náboženských otázkách, pravidelné vydávání modlitebních časů a další aktivity.

V oblasti charity Islámská nadace v Praze shromažďuje prostředky od muslimů, darované jako náboženská daň (zakát) a dobrovolná almužna (sadaqa) a rozděluje je sociálně slabším rodinám a jednotlivcům nebo cestujícím v nouzi. Pravidelně navštěvuje uprchlické tábory v celé ČR, kam přiváží různou formu pomoci. Rovněž organizuje sbírky při živelných pohromách v ČR i ve světě.

Jedním z hlavních úkolů Islámské nadace v Praze je pravdivě informovat o islámu a reprezentovat muslimskou komunitu na veřejnosti. Osvěta je zaměřena jak do řad muslimů, tak směrem k nemuslimské veřejnosti.

Kromě pátečních kázání pořádá lekce z Koránu a přednášky v mešitě, kurzy arabštiny, přednášky pro veřejnost i na školách, výstavy, organizuje návštěvy škol v mešitě, prezentuje islám a muslimy ve sdělovacích prostředcích,

poskytuje konzultace studentům k jejich pracem, setkává se se zástupci jiných náboženství v rámci mezináboženského dialogu, spolupracuje na projektech a výzkumech v oblasti migrace, integrace a multikulturní výchovy. Zvláštní pozornost je věnována spolupráci s médií (vydávání tiskových prohlášení k různým událostem v islámském kalendáři, rozhovory pro tisk, rozhlas, televizi i internetové servery apod.) a také překladům a tisku knih a brožur o islámu.

Cílem Islámské nadace v Praze je to, aby muslimové u nás byli součástí občanské společnosti a aby v ní byli integrováni, při zachování své identity.

Koncem 90. let bylo v Praze založeno občanské sdružení Svaz islámských kulturních center. Kolem roku 2000 toto sdružení vedené imámem z Turecka otevřelo modlitebnu v Sokolovské ulici v Praze 8, která však byla zničena povodněmi v roce 2002. Poté se stěhovali z místa na místo a nyní působí v Pivovarnické ulici v Praze 8. V roce 2000 bylo v Praze založeno sdružení Muslimská unie, které vydalo několik publikací a určitou dobu provozovalo webové stránky se zpravodajstvím z muslimského světa.

Historie brněnské komunity

Její začátky spadají do roku 1992, kdy byla zřízena modlitebna ve sklepních prostorách v Králově poli. Modlitebnu provozovala organizace Islámské centrum a vedl ji imám Gračič z Bosny. Modlitebna však netrvala dlouho a proto se provizorní modlitební místnosti stěhovaly na studentské koleje. V roce 1994 byla založena Islámská nadace v Brně, která krátce předtím fungovala jako pobočka Islámské nadace v Praze. V roce 1995 tato nadace zakoupila malý pozemek ve Vídeňské ulici, na kterém byla 2. července 1998 otevřena nová mešita. Byla první takovou stavbou v majetku muslimské komunity na území Česka. Brněnská mešita od té doby plní pro město a okolí obdobné aktivity jako pražské Islámské centrum pro oblast Prahy a okolí.

Snahy o výstavbu mešity v Praze

První modlitební místnosti začaly být pronajímány ještě před listopadem 1989, kdy se v Praze začala scházet skupina praktikujících muslimů na pátečních kázáních. Byly to jak studentské koleje, tak společenské či sportovní sály - např. na Koleji Arnošta z Pardubic, Koleji 5. května (dnešní Švehlova kolej), Koleji Budeč, ve společenském sále na Střeleckém ostrově, sportovním sále v Žitné ulici, společenském sále v Gorazdově ulici atd. Tyto aktivity vyústily v založení výše zmíněné Nadace pro zřízení a provoz islámského centra v Praze, která byla v roce 2001 přejmenována na Islámskou nadaci v Praze.

Od r. 1992 do r. 1999 byla v provozu první stále otevřená muslimská modlitebna v České republice v poválečné době, a to v Praze 4 - Krči v ulici U Michelského lesa. V Brně byla před rokem 1998 také provizorní modlitebna a kancelář Islámské nadace v Brně, naposledy v ulici Milady Horákové 1. První stálá mešita v ČR, která již byla v majetku muslimské komunity, byla postavena právě v Brně, v ulici Vídeňská 38a. Povolení ke stavbě i vlastní stavbu provázely problémy i protesty části veřejnosti. Budova na pozemku 250 m2 mohla být jen přízemní, nesměla mít atypickou architekturu ani minaret.

V Praze 9 - Kyjích, Blatská 1491 bylo 7. května 1999 otevřeno Islámské kulturní středisko, namísto předchozí modlitebny v Krči. Jedná se o třípodlažní budovu, která slouží jako mešita s knihovnou, přednáškovou místností a dalším zázemím.

V roce 1995 chtěl podnikatel ze Spojených arabských emirátů postavit mešitu v lázeňském městě Teplicích, kam jezdí mnoho muslimů na léčení. Narazil však na odmítavý postoj části veřejnosti i na otevřený negativní postoj několika místních křesťanských církví. Za této situace od svého projektu upustil. Neúspěšně skončil i druhý pokus o stavbu mešity v Teplicích, a to v roce 2004. V tomto případě sehrály důležitou roli v boji proti její stavbě místní noviny, které v inkriminované době svými články na titulní straně cíleně vytvářely u místních obyvatel záporný obraz plánované stavby a toho, jaké by mohla mít důsledky pro život ve městě.

Pod hlavičkou Islámské nadace v Praze funguje v Teplicích od roku 2004 modlitebna, a to v pronajatých prostorách v ulici Kollárova 8.

Kromě těchto Islámských center a modliteben byly obzvláště v 90. letech 20. stol. zřizovány také modlitebny na studentských kolejích v univerzitních městech, kde studovali studenti z muslimských zemí. Například v Praze byla modlitebna na kolejích Masarykova v Praze 6, koleji 17. listopadu v Troji v Praze 8, koleji Hvězda v Praze 6, koleji Kajetánka v Praze 6, v jiných městech již dlouhou dobu dobře funguje modlitebna na koleji Bolevecká v Plzni a na koleji 17. listopadu v Liberci. Dlouhá léta byla v provozu také modlitebna na koleji B. Václavka v Olomouci a také

na univerzitě a na kolejích v Hradci Králové. V některých obdobích, kdy v dané lokalitě bydlí jen málo studentů z muslimských zemí, se modlitebny uzavřou. Například na pražských studentských kolejích je v současné době v provozu jen modlitebna na koleji 17. listopadu v Troji. Podrobnější informace o činnosti muslimské komunity jsou uváděny v časopise Hlas, který vychází dvakrát až čtyřikrát ročně.

Závěr

Situace muslimské komunity v ČR je díky řadě historických souvislostí velmi odlišná, porovnáme-li ji s většinou zemí Evropy, snad kromě Slovenska. Komunita muslimů je tu velmi malá a relativně mladá. Je zde malý počet praktikujících muslimů a druhá generace muslimů je tvořena většinou dětmi do 10 let. Střízlivé odhady počtu muslimů v České republice se pohybují mezi 10 až 12 tisíci. Jen část z nich však jsou praktikujícími muslimy. Tomu odpovídá i relativně malý počet islámských center a modliteben. Zdaleka největší počet muslimů v rámci České republiky žije v Praze, čemuž odpovídá také největší počet modliteben. Každý pátek zde na páteční shromáždění chodí celkem asi 600 až 800 muslimů z nejrůznějších zemí. V jiných městech ČR (např. Teplice, Brno, Hradec Králové) je to několikanásobně méně.

Vladimír Sáňka